

nyvalg, men der kan forekomme situationer, hvor uenigheden om et ganske bestemt sagligt spørgsmål ikke er så dyb og politisk relevant, at et sådant stor-opgør føles ønskeligt og påkrævet. Det kan også tænkes, at situationen er sådan, at man fra alle sider erkender, at regeringsskifte for tiden ikke er ønskeligt. Eksempler i denne retning forekom i Danmark og Australien 1916. Jo mere uenigheden er koncentreret om et bestemt sagligt spørgsmål uden almen-politisk karakter, des rimeligere er det at give adgang til en appel, der her er begrænset netop til dette spørgsmål. Denne udvej giver også den klareste oplysning til afgørelse af tvisten. Hvis appellen sker i form af almindeligt nytvalg, må det antages, at almindelige partipolitiske hensyn i nogen grad overskygger det specielle spørgsmål, således at afstemningen ikke kan tages som et sikkert udtryk for folkets vilje netop med hensyn til dette spørgsmål. Det må i det hele taget anses for uønskeligt, at et valg i for høj grad sammenknyttes med et enkelt problem. I samme omfang som dette faktisk dirigerer afstemningen, giver det rigsdagen en politisk sammensætning, der kan være inadækvat i forhold til sædvanligt ledende politiske synspunkter. Omvendt: i det omfang det specielle spørgsmål ikke dirigerer afstemningen, er valget ikke oplysende til afgørelse af det konkrete problem. I virkeligheden er det umuligt at konstatere, hvad der er tilfældet. Der vil sikkert altid foreligge en mellemting, således at såvel den almindelige politiske konstellation som besvarelsen af stridspunktet er forvansket i forhold til den funktion, disse dele skulle tjene. Det er derfor ønskeligt, når et enkelt spørgsmål træder i forgrunden, at dette isoleres og gøres til genstand for særskilt afstemning.

Et vigtigt spørgsmål er, hvem der skal have adgang til at foretage appellen, d. v. s. anordne folkeafstemning.

Det synes klart, at sådan adgang i hvert fald må tilkomme kongen (regeringen) som supplement til hans opløsnings-ret.

Tvivlsomt kan det måske være, om også rigsdagen skal have samme adgang. Man vil måske mene, at denne kan undlade at presse sin modstand så langt frem, at en parlamentarisk konflikt med demissionsmulighed opstår, såfremt rigsdagen ikke ønsker, at spørgsmålet om regeringsskifte skal opstå. Det forekommer mig dog rimeligst at antage, at parterne i konflikten bør ligestilles. De bør begge have samme ret til at fastholde deres standpunkt ubeskåret i et bestemt sagligt problem, samtidig med at de kan sikre sig, at dette dog ikke skal medføre en almindelig politisk konflikt med demission eller nytvalg som følge.

Voldgifts-referendum af denne type, med regerings-initiativ, forekom i det tyske riges Weimar-forfatning, i de fleste tyske lande under samme forfatning samt i Tjekoslovakiet.

b. Konflikt mellem repræsentationens kamre.

Voldgifts-referendum vil ikke have nogen interesse, når der i forfatningen er anordnet andre midler til løsning af eventuel konflikt. Da jeg går ud fra, at dette vil blive tilfældet i den påtænkte forfatning, skal jeg ikke gå nærmere ind på spørgsmålet. Det bemærkes, at voldgifts-referendum af denne art, med regerings-initiativ, forekommer i den australske led-stat Queensland.

B. Det anti-repræsentative folkeafstemnings-institut.

Ideologisk hviler dette på Rousseaus lære om folkesuveræniteten og det direkte demokrati. Principielt bør herefter alle almene beslutninger træffes umiddelbart af folket. Ingen lov er gyldig uden folkets sanktion. Det engelske folk — siger Rousseau — er kun